

4 | Un model teoretic asupra construcției sociale a probațiunii și implicațiile pentru construcția politicilor publice referitoare la implementarea sancțiunilor necustodiale în N.-E.-ul României și în Republica Moldova

Modelele care au stat la baza formării paradigmei restaurative sunt eterogene, dar toate au la bază *reîntoarcerea* justiției în mâinile celor direct interesați: victima, făptuitorul și comunitatea [178]. Înțelegem termenul de construcție socială din perspectivă social construcționistă [77], adică din perspectiva contextelor în care indivizii iau act și își reprezintă realitatea socială. Constructele sociale –cum sunt cele de *instituție*, *pedeapsă*, dar și cel de *probațiune* – sunt internalizate de subiecți în urma unor procese de (re)interpretare a realității, în funcție de contextul în care constructul se formează. Procesul de construcție socială a unui concept urmează o serie de axe constructive care definesc contextele în care indivizii ajung la definirea respectivului context. În ceea ce privește probațiunea, asemenea axe pot fi: *dimensiunea normativă și instituțională*, *dimensiunea interpersonală*, *dimensiunea relației consilier-supravegheat*, *dimensiunea resurselor umane* etc. În analiza probațiunii ca practică socială au fost identificate mai multe modele teoretice, din care cel mai adecvat este considerat a fi cel al *justiției (dreptății) restaurative* [4]. *Justiția retributivă* [92] reprezintă o paradigmă clasică a înțelegerii pedepsei, fiind bazată pe reciprocitate. Scopul pedepsei îl reprezintă retribuirea făptuitorului pentru acțiunea săvârșită, fiind o paradigmă încă dominantă la nivelul percepției publice referitoare la scopurile pedepsei. Această ipoteză este susținută empiric de cercetări care evidențiază percepția publicului cu privire la scopurile pedepsei [137, pp. 77-89; 141, pp. 317-335; 155, pp. 255-267]. Reforma sistemelor execuționale penale în Europa, dar și în întreaga lume în ultimii 20 de ani, are la bază o depenalizare progresivă a pedepsei, și transferul către comunitate a răspunderii pentru reintegrarea socială a făptuitorilor [233]. În general se înregistrează o creștere simultană a sentințelor privative, cât și a celor neprivative de libertate, dar, de exemplu în cazul Scoției, s-a pus în evidență capacitatea serviciilor de probațiune de a oferi o alternativă pedepsei carcerale. *Justiția restaurativă* – consideră că rolul pedepsei este de a facilita reabilitarea făptuitorului, fiind introdusă ideea de co-responsabilitate a statului în procesul de reabilitare. Dacă reparația propusă de modelul retributiv este unilaterală – prin încarcerarea infractorului – justiția restaurativă are la bază reafirmarea consensului valorilor împărtășite la nivelul comunității printr-un proces cel puțin bilateral –făptuitor-victimă – dacă nu trilateral – făptuitor-victimă-comunitate [178, pp. 375-389]. Modelul justiției restaurative se bazează pe activități reparatorii active și pe conștientizarea infractorului cu privire la impactul infracțiunii asupra victimei. Acest model elimină parțial riscul de recidivă dat de cariera

penitenciară și de discriminarea la care foștii deținuți sunt supuși. Implementarea justiției restaurative se realizează prin accentuarea dimensiunii sociale a răspunderii penale [205, pp. 33-54], ceea ce în fapt, presupune o (re)construcție socială a responsabilității. Scopul justiției restaurative este cel al *depenalizării sancțiunii* [82]. În contextul dat, de abordare construcționistă a probațiunii, vedem justiția restaurativă ca reprezentând, în primul rând, un acord interpretativ cu privire la obiectul conflictului și a relației dintre victimă și infractor, sursele și cauzele acestuia, consecințele uneia sau alteia dintre posibilele rezolvări, și nu în ultimul rând, asupra celei mai favorabile soluții pentru toate părțile [49, p. 34]. Rolul pedepsei privit din perspectiva *dreptății restaurative* este cel de a facilita reabilitarea, statul fiind co-responsabil de reabilitare. Literatura de specialitate pune în evidență un curent de opinie favorabil transferului de responsabilitate pentru reintegrarea socială a făptuitorului către comunitate [145, pp. 235-256], spațiu favorabil interacțiunilor sociale reabilitante și resocializante. Modelul justiției restaurative se bazează pe activități reparatorii active și pe conștientizarea infractorului cu privire la impactul infracțiunii asupra victimei [30, pp. 58-70, 205, pp. 33-54]. Acest model elimină parțial riscul de recidivă dat de cariera penitenciară și de discriminarea la care foștii deținuți sunt supuși. Astfel este maximizat rolul educativ al sancțiunii în detrimentul rolului său punitiv [49, p. 207]. Accentul restaurativ se pune pe înțelegerea de către infractor a răului produs, și pe acceptarea răspunderii pentru repararea pagubei [126, pp. 1-4]. Implementarea justiției restaurative se realizează prin accentuarea dimensiunii sociale a răspunderii penale [205, pp. 33-54; 207], ceea ce în fapt, presupune o (re)construcție socială a responsabilității. Datele analizate au evidențiat faptul că modificările cadrelor normative de funcționare a probațiunii au adus o serie de disfuncționalități legate în special de neconcordanțe dintre diversele cadre normative aplicate, suprasolicitarea cu cazuri a profesioniștilor și parțial inadecvarea modelelor de practică, bazate pe experiența altor state (în special a Marii Britanii și Norvegiei) la realitatea românească. Atât sistemul de probațiune românesc cât și cel moldovenesc sunt relativ noi, datând în mod oficial de 15 ani, respectiv 12 ani, chiar dacă există elemente specifice justiției restaurative și sancțiuni noncustodiale au existat atât în perioada interbelică, cât și în cea comunistă. Construcția probațiunii în România s-a făcut în principal prin preluarea unor elemente de succes din modelele altor state, în special Marea Britanie și Norvegia, dar care sunt doar parțial adaptabile situației românești, din perspectiva sistemului juridic și a filosofiei penale dominante, a mentalităților populației, profilului criminogen și particularităților de comunicare. Sistemul de probațiune moldovenesc este în mai mare măsură o creație a profesioniștilor locali, mai adaptată specificului socio-cultural local, dovadă fiind accentul asistențial crescut, normal pentru o țară cu un nivel de trai scăzut față de media

europăană. O caracteristică esențială a sistemului românesc este puternica dimensiune personalizată a comunicării, atât la nivelul instituțional, cât și interinstituțional, care contrastează cu orientarea către formalism a celui moldovenesc. Acest accent pe comunicare face ca sistemul să fie orientat către latura consiliativă, cu accente terapeutice, în detrimentul celei punitive, în timp ce preferința pentru formalizarea comunicării instituționale a condus la apariția unei laturi asistențiale bazată pe identificarea și facilitarea accesului la resurse în favoarea beneficiarului. Această dimensiune asistențială este convergentă cu perspectiva europeană asupra practicii probațiunii. Persoanele supravegheate apreciază asumarea de către consilierul de probațiune a unor atribuții specifice asistentului social, în scopul obținerii unor rezultate concrete menite să diminueze riscul de recidivă [107]. Rezultatele propriilor noastre interviuri cu persoanele supravegheate confirmă această opinie. Mentalitatea restaurativă este evidentă în discursul respondenților, dar ea este ambivalentă. Pe de o parte se pune accentul pe respectarea cu strictețe a legii, pe funcția educativă a pedepsei, atunci când respondenții discută expres despre rolul pedepsei, iar pe de altă parte sunt evidențiate drept principale elemente de succes, aspectele care plasează probațiunea românească ca o socioterapie de reinserție socială. Dimpotrivă, probațiunea moldovenească este mai aproape de modelul ofițerului de probațiune, persoană cu autoritate, care urmărește cu strictețe executarea măsurilor neprivative de libertate. Latura asistențială este cea care asigură succesul practicii, reintegrarea socială a persoanelor supravegheate fiind deosebit de importantă pentru evitarea recidivei. Complementaritatea dintre latura asistențială și cea de supraveghere arată că de fapt modelul este mai apropiat de cel consiliativ decât doresc respondenții să transpară, excesul de formalizare fiind un rezultat al presiunii instituționale. Personalul din sistem este conștient de faptul că orientarea probațiunii românești este mai mult înspre spiritul legii –vizând de fapt recuperarea socială a făptuitorilor – decât spre litera legii, ca în sistemele din țările nordice – ce pun accentul pe rigoarea exemplară a pedepsei, chiar a celei necustodiale. Acest accent pe spiritul legii este oarecum problematic, întrucât definirea rolului educativ al pedepsei a fost eliminat din legea penală, care nu mai definește în niciun fel rolul pedepsei. Legislația anterioară definea rolul pedepsei ca o măsură de constrângere, cât și un mijloc de reeducare a condamnatului. Totuși, doctrina și practica judiciară românească afirmă în continuare – și după reforma penală din 2014 – că rolul educativ e plasat axiologic înaintea celui retributiv. Același accent pe comunicarea interpersonală este identificat – conform celor spuse de respondenți – în relațiile dintre serviciile de probațiune și alte instituții, cum ar fi instanțele de judecată și de executare, penitenciarul, primăriile, poliția. Comunicarea directă, de la profesionist la profesionist, este preferată comunicării oficiale, instituționalizate. Aceasta din urmă este văzută dificilă, birocratică, având mai puține rezultate. Personalizarea relațiilor dintre profesioniști este

benefică pentru instituții, până în momentul în care plecarea din sistem a unui profesionist limitează comunicarea instituțională, cu reprezentanții altor instituții publice. Personalizarea excesivă poate duce la o fluidizare a limitelor comunicării instituționale, în unele cazuri fiind semnalate situații de colaborare interinstituțională, chiar în lipsa acordului formal din partea conducerii instituției partenere. Prin contrast, profesionistul moldovean pune accentul pe limitarea la maxim a elementului personal, în favoarea celui formalizat, cât mai în acord cu cadre normative precise, care să dea o minimă posibilitate de eroare. Formalismul menționat este o formă de perfecționism, ce definește ideea respondenților de profesionalism. Profesionalismul este definit în conformitate cu norma, într-o abordare de tip legitimist. Prin opoziție, respondenții din România definesc profesionalismul în termeni de eficiență, desigur fără a neglija orientarea normativă. Excesul de normativitate, considerăm noi, poate fi rezultatul unei mentalități colective bazate pe obiectivism, ce își poate avea originea în era sovietică. Argumentăm acest lucru prin faptul că mentalitatea sovietică a fost totalitară, fiind admis un singur adevăr, cel oficial. Acest monism ideologic este justificat prin idealul modern al obiectivității. Orientarea epistemică obiectivistă, de factură modernă, a fost transmisă prin intermediul ideologiei marxiste sub forma unui realism rigid ce are în esență o conotație de nondualism epistemic. Nu pot exista simultan două adevăruri valide, persoana vinovată este vinovată și trebuie pedepsită, etc. Obiectivismul epistemic poate genera în planul mentalităților o rigiditate normativă: “unde-i lege, nu-i tocmeală”. Atitudinea contrară are la bază o mentalitate care pune accentul pe interpersonal, pe minimalismul normativ. Experiența comunistă a generat în România o contracție a normativului, o mentalitate a dublului standard. Acest lucru poate, de exemplu, explica de ce comunicarea instituțională este eficientă în ciuda opoziției unor factori de decizie din organizație. Normativitatea este văzută minimal, ca prag minim de acceptabilitate a unei conduite. Raportarea la normă este o cheie a înțelegerii sistemului de probațiune ca sistem execuțional penal. În termeni foucauldieni [22], executarea pedepsei și tipurile de pedeapsă sunt forme de codificare a puterii. Orice sistem execuțional este o exprimare a puterii societății asupra individului. În acest sens, răspunsurile respondenților referitoare la prestigiul profesional generat în relația cu celelalte categorii profesionale implicate în executarea pedepselor neprivative de libertate ar putea fi interpretate în consens cu abordarea foucauldiană a jocurilor de putere în plan simbolic, în sensul că probațiunea, fiind parte a sistemului execuțional penal, este purtătoare a unei puteri simbolice ce i se transferă de la sistemul penal în genere, și care investește consilierii de probațiune cu prestigiu profesional, chiar în ciuda vizibilității scăzute a profesiei în spațiul public. Prestigiul profesional este însă ambivalent, întrucât este pus parțial în umbră de transferul de notorietate negativă de la beneficiari către profesioniști. Dacă o raportare maximalistă la

normă codifică un sistem încărcat de responsabilitatea individului, atunci abordarea minimalistă îl descarcă de responsabilitate. Centrarea pe comunicare a sistemului ar putea codifica o atitudine de fluidizare a normativității, existentă la nivelul societății românești. Fluiditatea normativității poate genera creativitate socială, iar maximalismul normativ poate genera construcție identitară, prin aderența comună la un set de valori codificate normativ. Din perspectiva probațiunii, ambele abordări – atât fluiditatea normativă cât și maximalismul normativ – sunt dimensiuni cheie, fiind, considerăm noi, prezente simultan în practica probațiunii din ambele țări, dar codificate discursiv în mod diferit, în funcție de aprecierea diferită a valorilor constitutive din comunitate. O limită a sistemului de probațiune este lipsa de vizibilitate și de recunoaștere publică a rolului acestuia în sistemul execuțional penal. Efectele remarcabile ale practicilor necustodiale, unde riscul de recidivă este la nivel național în jur de 5% față de 45% pentru persoanele care au suferit condamnare cu încarcerare, ar trebui cunoscute publicului și decidenților în materie de politici penale. Datele sunt aproape identice pentru sistemele de probațiune din ambele țări. Costurile umane și materiale scăzute, atât pentru făptuitor cât și pentru societate, ar trebui mai intens promovate, pornind de exemplu de la argumentul că un număr extrem de mic de consilieri de probațiune (350 de consilieri în România) gestionează executarea pedepselor neprivative de libertate a 40 mii de persoane, față de 15 mii de funcționari ai Sistemului Penitenciar care gestionează 12 mii de deținuți. O mai bună cunoaștere a importanței sociale a probațiunii ar fi dată de o educație a publicului în sensul înțelegerii riscurilor reale la care se supune comunitatea datorită executării măsurilor neprivative de libertate, și care este extrem de scăzut, dacă în evaluarea presentențială realizată tot de consilierii de probațiune aceste riscuri au fost evaluate corect pentru fiecare situație în parte. Un rol mult mai activ în schimbarea mentalității publice asupra executării sancțiunilor în comunitate, și în general în eliminarea prejudecăților publicului și a etichetărilor persoanelor care au săvârșit fapte penale, mai ales conjunctural și a căror pericol social este minim, ar trebui să revină Direcției Naționale de Probațiune. Particularizând specificul probațiunii într-un anume spațiu socio-cultural, este arătată adecvarea acestuia la profilul criminalității din respectiva regiune. Remarcăm o notă de optimism în discursul respondenților moldoveni care au reliefat creșterea vizibilității profesiei, și a gradului de acceptare socială a acesteia. Această creștere este valabilă și pentru România, dar nota de optimism este evitată în strategiile discursive ale respondenților. Strategia discursivă predominantă a respondenților din România este constituită în jurul ideii de comunicare și de importanță a acesteia pe toate nivelurile. Abordarea narativă este în general entuziastă, apartenența profesională fiind o puternică sursă de identitate profesională. Gradul mare de încărcare cu sarcini a consilierilor de probațiune este cea mai serioasă problemă existentă în

sistem, amenințând funcționarea corectă a acestuia. Practicile consiliative specifice probațiunii românești necesită timp, ori încărcarea cu peste 250 de cazuri față de 30 în alte țări, face imposibilă aplicarea corectă și completă a instrumentelor de lucru construite în timp, pe baza experienței și a colaborării cu specialiști din alte țări. Există un risc crescut de birocratizare a probațiunii, de transformare a consilierului într-un simplu evaluator al executării exacte a măsurilor impuse de instanță, care nu mai are capacitatea de a ajuta persoana condamnată să se transforme, în chiar procesul de executare a măsurilor neprivative de libertate.

4.1. Dimensiunea epistemică și axiologică a constituirii Serviciilor de Probațiune în România și Republica Moldova

Valorile constitutive ale practicii probațiunii recunoscute de legiuitorul român: drepturile și libertățile fundamentale ale omului; demnitatea persoanei și a dreptului la viață privată. Valorile operaționale ale sistemelor de probațiune românesc și moldovenesc vizează: nondiscriminarea și tratamentul egal; respectarea legii și a hotărârilor judecătorești ca expresie a statului de drept; confidențialitatea; protecția datelor cu caracter personal. Valorile constitutive și operaționale ale practicii probațiunii se operaționalizează în principiul individualizării intervenției în funcție de nevoile persoanei, riscul săvârșirii unor noi infracțiuni și circumstanțele particulare a fiecărui caz, fiind astfel transpusă în practică perspectiva teoretico-metodologică asupra unicității fiecărui caz, și a individului ca valoare în sine a managementului de caz în sistemul de probațiune. Dezvoltarea unei relații pozitive și implicarea acesteia în propriul proces de reabilitare pune accentul pe individ și pe resursele sale de automanagement al recuperării [49, p. 247]. Beneficiara sistemului de probațiune este societatea, în timp ce principala resursă este persoana făptuitorului, ca fiind centrală în procesul propriei recuperări, efectuată în baza acordului și cu deplina cooperare a persoanei aflate în sistemul de probațiune, dacă aceasta își dă acordul. Consilierul de probațiune este ținut (Art. 10, Legea 252/2013) să urmărească dezvoltarea unei relații pozitive cu persoana aflată în evidență, fapt care necesită o abordare centrată pe persoană, încredere și respect față de potențialul de reintegrare socială a acestuia. Abordarea interdisciplinară a fiecărui caz și coordonarea activităților derulate cu cele ale instituțiilor din comunitate, asigură echilibrul dintre nevoile persoanei supravegheate și cele ale comunității. Informarea persoanei supravegheate cu privire la natura și conținutul principalelor acte îndeplinite (Art. 11, Legea 252/2013) în cadrul activității de probațiune și consimțământul informat din partea acesteia este absolut necesar, altfel strategiile de reintegrare prin programe de muncă în folosul comunității contravin drepturilor fundamentale ale omului și Recomandării (92)16 cu privire la regulile europene privind sancțiunile și măsurile aplicabile în comunitate.

Recomandarea Comitetului de Miniștri la Consiliului Europei la 19 octombrie 1992 prevede expres necesitatea consimțământului persoanei implicate pentru impunerea oricărei măsuri aplicate în comunitate înaintea procesului, sau în locul unei decizii asupra sancțiunii [49, p. 247, 181, pp. 69-105]. Chiar dacă persoana supravegheată și-a dat acordul de principiu cu privire la executarea măsurilor de supraveghere impuse de instanță la momentul suspendării executării pedepsei privative de libertate, un acord separat asupra fiecărei măsuri incluse în activitatea de supraveghere, mai ales cele referitoare la munca neremunerată în folosul comunității, este considerat necesar. Consimțământul informat este un instrument considerat necesar la instituirea fiecărei măsuri de intervenție cuprinsă în managementul de caz, tocmai pentru respectarea demnității persoanei, a relației pozitive cu aceasta și a dreptului la informare de care aceasta beneficiază. Informarea se face într-o limbă, sau limbaj, pe care persoana supravegheată îl înțelege (Art. 11, Legea 252/2013) [49, p. 248].

Consilierul de probațiune între profesie și vocație | Cariera de consilier de probațiune este relativ nouă în România și Republica Moldova. Acest lucru face ca resursa umană implicată în probațiune să fie absolut insuficientă, ceea ce duce la o încărcare cu sarcini crescută a fiecărui consilier în parte, scăzând practic motivația profesională, dar afectând și eficiența practicii. Natura asistențială a profesiei a fost imprimată de începuturile organizării activității de probațiune, în special prin intermediul organizațiilor nonguvernamentale ofertante în principal de servicii sociale. Formarea în asistență socială a celor care au inițiat primele programe de probațiune a imprimat oarecum această directivă asistențială în evoluția profesiei, respectivii profesioniști numărându-se printre cei care au constituit primele metodologii și instrumente de lucru, fiind și printre primii angajați în sistem în momentul în care pozițiile de consilier de probațiune au fost scoase la concurs. Organizarea masteratelor de probațiune în cadrul specializărilor de asistență socială au contribuit la imprimarea unui specific asistențial al profesiei. La ora actuală, profesia de consilier de probațiune este considerată o profesie distinctă de asistența socială, dovadă fiind accesul în profesie a unor specialiști cu o altă formare profesională inițială. Aglomerarea sarcinilor de serviciu limitează capacitatea consilierilor de probațiune de a oferi efectiv suport persoanelor aflate în supraveghere. Alegerea probațiunii ca oportunitate de carieră are la bază o serie de criterii subiective, printre care accesibilitatea acesteia la un moment dat, lipsa unor cerințe de experiență profesională anterioară, accesibilitatea profesiei pentru absolvenți din mai multe domenii de formare inițială: asistență socială, psihologie, pedagogie și drept. Vocația și interesul pentru lucrul cu oamenii, dar și cu instrumentele juridice specifice, au fost de asemenea motivații pentru orientarea spre cariera de

probațiune. Formarea profesională continuă este văzută ca fiind absolut necesară pentru dobândirea competențelor specifice profesiei, care nu sunt pe deplin însușite în cadrul formării inițiale. Pregătirea suplimentară a cărei nevoie o resimt profesioniștii este în general complementară cu cea inițială, ducând la îmbunătățirea nivelului de competențe în domenii precum asistența socială, psihologia, sociologia, dreptul, dar și în cele specifice probațiunii ca practică socială de sine stătătoare, cum ar fi programele de reintegrare socială a persoanelor aflate în supraveghere. Cele mai recente cercetări arată că practica supravegherii făptuitorilor de către consilieri de probațiune¹⁴ special pregătiți pentru această activitate are rezultate net relevante, față de situația în care ofițerii de supraveghere nu au studii de specialitate [139, pp. 977-989]. Reflecția asupra naturii practicii face ca o parte semnificativă a consilierilor de probațiune să identifice necesitatea privind profesionalizarea continuă și permanenta adaptare la standardele profesionale în schimbare. Un studiu realizat în Marea Britanie după implementarea reformei Serviciilor de Probațiune [161, pp. 5-18] arată că practicienii cu experiență vastă, formați în *modelul clinic de practică*, se găsesc în situația de a și reconsidera practica în sensul identificării modului de practică ‘punitiv managerial’. Transformarea paradigmei interpretative asupra practicii modifică și discursul profesioniștilor, orientându-l în cazul cercetării menționate către un model bazat pe etica grijii și construcția socială a responsabilității, convergent cu paradigma restaurativă. Aceeași directivă a orientării practicii către valorile specifice paradigmei operaționale o regăsim într-o cercetare din Noua Zeelandă, care plasează probațiunea ca parte a asistenței sociale, tocmai pentru că respondenții, consilieri de probațiune, reliefau ca valori fundamentale tocmai pe cele specifice asistenței sociale: orientare către client, practici suportive, etc [231, pp. 4-11]. Formarea profesională în sfera asistențială reprezintă un element de construcție socială a profesiei, întrucât îi definește profesionistului cadrele discursive în limitele cărora operează la nivel profesional. Mai mult, articolul citat pune în discuție construcția identității profesionale pornind de la un status bazat pe valori etice, cunoștințe și deprinderi, care contrastează cu simpla aplicare fără o reflecție anterioară a unui manual de practică impus administrativ.

Atribuțiile profesionale ale consilierilor de probațiune | Atribuțiile profesionale care le revin consilierilor de probațiune sunt: întocmirea de referate de evaluare (presentențiale), activități cu minorii care execută măsuri educative neprivative de libertate, supravegherea persoanelor condamnate cu suspendare sub supraveghere, supravegherea persoanelor eliberate condiționat din penitenciar, participarea la comisiile de eliberare condiționată din penitenciare, implementarea de programe de reintegrare. În sinteză, putem considera că practica românească și

¹⁴ *Supervision officer* în limba engleză, în original în locul termenului de *probation officer*.

moldovenească a probațiunii cunoaște următoarele tipuri de probațiune, cu particularitățile derivate din cadrul normativ specific fiecărei țări:

- presentențială - implică evaluarea psihosocială a persoanei învinuite (inculpate);
- sentențială în comunitate – supravegherea și reintegrarea socială a persoanelor condamnate cu suspendare sub supraveghere, incluzând programe de reintegrare socială, asistență, control și supravegherea comportamentului persoanei supravegheate;
- probațiunea penitenciară – redusă, după 2014, la participarea la comisiile de eliberare condiționată, în conformitate cu legislația românească, care exclude consilierii de probațiune de la implementarea programelor socio-educative din penitenciar, și de la pregătirea pentru eliberarea condiționată; respectiv cu intervenția consilierilor de probațiune în programele de pregătire pentru eliberare desfășurate în penitenciarele din Republica Moldova.
- postpenitenciară – supravegherea în comunitate a persoanelor eliberate condiționat;
- probațiunea juvenilă – supravegherea implementării măsurilor educative neprivative de libertate.

Identitatea profesională a consilierilor de probațiune | Persoanele intervievate au remarcat importanța socială a profesiei, fiind una dintre puținele profesii asistențiale a cărei valoare socială este recunoscută atât de public, cât și de profesioniști. Una dintre posibilele explicații o constituie asocierea probațiunii cu profesiile din sistemul judiciar – probațiunea fiind parte a sistemului execuțional penal. Prestigiul de care se bucură profesiunile juridice se transferă asupra consilierilor de probațiune. O discuție interesantă referitoare la statutul profesional este faptul că încă nu există oficial un statut al consilierului de probațiune care să fie reglementat juridic, ci doar un statut informal al consilierilor de probațiune (FG). La autopercepția pozitivă a consilierilor din România, referitoare la prestigiul profesiei de consilier de probațiune contribuie și nivelul salarial ridicat, comparativ cu cel al altor profesioniști din domeniile asistențiale (FG). Acest element de motivație salarială lipsește în cazul colegilor moldoveni. O discuție interesantă a fost cea apărută (FG) cu privire la modificarea denumirii profesiei din *consilier de probațiune* în *ofițer de supraveghere*. Din punctul de vedere a respondenților, modificarea denumirii ar duce la un plus de prestigiu profesioniștilor din domeniu. Termenul *ofițer* în limba română are o conotație militară puternică, cu mare încărcătură în ceea ce privește prestigiul profesional. Respondenții sugerează existența unui plus de autoritate derivată din asocierea cu dimensiunea militară a termenului de *ofițer*. Din perspectiva construcționistă considerăm că schimbarea denumirii în *ofițer de probațiune* va desprinde profesia din rândul celor asistențiale, mutând în

mod semnificativ accentul pe dimensiunea supravegherii în detrimentul celei consiliative și reintegrative. Această mutare este coerentă cu perspectiva retributivă dominantă în discursul consilierilor de probațiune. Majoritatea respondenților arată existența unui echilibru între latura consiliativă-reintegrativă și cea de supraveghere, cu un accent pe supraveghere, motivat de supraîncărcarea cu sarcini a consilierilor, care astfel desfășoară cu mai mare dificultate activitățile consiliative ce necesită un consum mai mare de timp. De menționat faptul că literatura de specialitate [145, pp. 235-256] face o distincție între reintegrarea socială și reabilitarea făptuitorului, prima fiind inclusă în sfera măsurilor asistențiale (sociale), în timp ce cea de-a doua este inclusă în sfera acțiunii psihologice. Faptul că modelul de probațiune pus în evidență în cele două țări are la bază *reintegrarea socială a făptuitorului*, scop evidențiat atât în interviurile cu majoritatea respondenților, cât și în cadrele normative în vigoare, plasează probațiunea din cele două țări în sfera profesiilor sociale, cu puternic specific asistențial. Optimismul profesional și atașamentul față de valorile profesiei transpare din toate interviurile realizate, identitatea profesională fiind puternică, și apartenența la profesiunea de consilier de probațiune fiind considerate ca o realizare personală. Prestigiul profesiei este transferat persoanei consilierului de probațiune, acesta văzându-se realizat profesional, dar conștientizând necesitatea pregătirii și perfecționării continue. Sentimentul de apartenență la o profesie prestigioasă este motivant prin el însuși, chiar dacă respondenții atrag atenția asupra supraîncărcării cu sarcini și posibilitatea apariției unui sindrom de *burn out* și demotivare.

Perspective etice asupra probațiunii

- alternativă la supraaglomerarea închisorilor (utilitaristă)
- evitarea carierei penitenciare (utilitarist)
- respect pentru demnitatea umană (Kantian)
- evitarea stigmatizării (Kantian)
- dificultăți în → relaționarea socială
→ dezvoltarea personală/profesională/economică
- evitarea mediului conflictogen și a socializării delincvente

Valori etice în practica probațiunii

- demnitatea umană
 - responsabilitatea societății pentru Celălalt
 - promovarea + construcția autonomiei
 - construcția responsabilității individului față de societate
- ↓
- Valori constitutive --- co-datoria + echilibru social
operaționale --- co-responsabilitate
- ↓
- restaurarea
ca valoare etică operațională

